NOI DATE DESPRE APARIȚIA ȘI DEZVOLTAREA MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN BIHOR (1800—1890)

de

IOAN FLEISZ

Poziția diferită a claselor în sistemul producției sociale, generează inevitabil, contradicții de interese. Avînd un caracter obiectiv, aceste contradicții se manifestă — atunci cînd sînt ireductibile — prin lupta de clasă, care cuprinde principalele sfere ale vieții sociale.

Clasicii marxismului afirmă că „istoria tuturor societăților de pînă azi este istoria luptelor de clasă"[1]. Prin dezvoltarea capitalismului, alături de clasa avută — burghezia, apare și proletariatul, care trece printr-o serie de faze de evoluție. „Lupta sa împotriva burgheziei începe odată cu existența sa."[2]

Apariția și dezvoltarea mișcării muncitorești și socialiste în patria noastră s-a aflat într-o permanentă interdependență cu evoluția istorică de ansamblu a societății românești, fiecare teritoriu însă păstrîndu-și o serie de caracteristici și culori locale.

În Bihor, aceste trăsături locale reies mai pregnant prin faptul că era situat în partea vestică a Transilvaniei, mai dezvoltată decît teritoriile estice, dar și aici se resimte politica de exploatare promovată de capitaliștii străini. Totodată, Bihorul se remarcă ca unul din teritoriile unde mișcarea muncitorească apare încă în zorii epocii moderne și se afirmă în importante realizări.

Fundalul apariției mișcării muncitorești constituia destrămarea feudalismului și apariția noilor relații de producție capitaliste, care însă datorită exploatării naționale și sociale înaintează mai încet. Destrămarea feudalismului în țara noastră a avut de la început o trăsătură specifică: „Dacă în apusul Europei acest proces a urmat calea „clasică" a erodării relațiilor de breaslă de tip feudal, prin pătrunderea noilor relații, capitaliste, în sistemul pînă atunci compact al celor dintîi, în Țările

[1] K. Marx, Fr. Engels, *Manifestul Partidului Comunist*, Ediția a IX-a, Buc., Ed. P., 1969, p. 36.

[2] *Ibidem*, p. 45.

https://biblioteca-digitala.ro

Române relațiile de producție capitaliste vor lua naștere în afara breslelor feudale, coexistînd mult timp cu acestea și destrămîndu-le nu din interiorul lor, ci din afară prin afirmarea avantajelor producției manufacturiere de tip capitalist față de aceea a breslelor feudale."[3]

Dezvoltarea incipientă a industriei în Transilvania și astfel în Bihor, poate fi sesizată încă pe la debutul secolului al XVIII-lea, cînd apar o serie de manufacturi de tip capitalist. Acestea erau de fapt urmașele vechilor ateliere mici folosind prima dată munca iobagă, evoluînd apoi spre folosirea muncii salariate, care devine preponderentă în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea. Răspîndirea muncii salariate coincide cu primele forme ale producției capitaliste și împreună stau la baza începuturilor clasei muncitoare. La formarea muncitorimii salariate au contribuit o serie de pături sociale dintre care cel mai mare aport l-au avut țărănimea ruinată, meseriașii și meșteșugarii, lucrătorii din exploatările miniere, specialiștii aduși din alte țări etc. Cu trecerea timpului, asistăm la extinderea relațiilor de producție capitaliste și la creșterea însemnată a numărului muncitorilor ocupați în diferite ramuri ale economiei. Drept consecință, putem afirma că pe la 1800 și în Bihor exista deja un contingent bine închegat de lucrători salariați, care, deși nu se încadrează încă într-o clasă socială propriu-zisă, se individualizează ca elemente proletare, manifestînd tendințe firave de a rezista împotriva opresiunii. Deși situația lucrătorilor era mai favorabilă față de cea a țărănimii aservite, totuși, ei trebuiau să suporte de la început o exploatare brutală, neîngrădită de nimeni, astfel că, încă din această fază de început, se pune problema limitării exploatării și asigurării existenței lucrătorilor prin propriile lor forțe.

În Bihor, la începutul secolului al XIX-lea, elemente proletare mai numeroase găsim doar la Oradea, în celelalte localități numărul acestora fiind încă nesemnificativ.

Dezvoltarea forțelor de producție, începuturile timide de introducere a mașinismului, determină o serie de schimbări structurale, de esență, în economia județului.[4] În acest context, se pune tot mai mult problema organizării elementelor proletare, în scopul de a-și asigura existența, de a evita urmările nefaste ale bolilor și ale lipsei temporare de muncă. Atari tendințe apar foarte devreme la Oradea.

Se știe că și la noi primele organizații ale muncitorilor au fost asociațiile calfelor membre ale breslelor, care stăteau sub supravegherea patronilor. Aceste organizații muncitorești de ajutor reciproc au apărut în mod spontan — fără a stabili obiective de luptă împotriva exploatā-

---

[3] *Destrămarea feudalismului, apariția și dezvoltarea relațiilor de producție capitaliste. Formarea proletariatului în România*, în *Anale de istorie*, 1980, nr. 3, p. 114.

[4] Am preferat această expresie în loc de comitat, întrucît ultima a cuprins și unele teritorii care la ora actuală nu mai fac parte din județul Bihor.

https://biblioteca-digitala.ro

rii — şi se rezumau doar la ajutoare în caz de boală, de invaliditate, de şomaj, de înmormîntare ş.a.m.d.

O asemenea asociaţie de ajutor reciproc s-a înfiinţat la Oradea încă în anul 1810 (!), purtînd denumirea de „Asociaţia de ajutor şi de asistenţă de boală a tinerilor brutari din Oradea."[5] Probabil, această organizaţie profesională muncitorească constituie prima asociaţie de ajutor reciproc din ţara noastră. După 1833 activitatea asociaţiei se întăreşte, fiind în stare să apere interesele materiale ale membrilor.[6] Insuficienta dezvoltare a conştiinţei proletare rezultă însă din faptul că brutarii orădeni se rezumă doar la o activitate pur mutualistă şi nu-şi propun obţinerea vreunei revendicări politice. Fiind elemente proletare care aparţin micilor producători, brutarii nu vor abandona această asociaţie nici mai tîrziu, cînd la Oradea vor apare organizaţii politice ale muncitorilor. Evident, organizarea timpurie a calfelor de brutari a fost grăbită de înmulţirea conflictelor de muncă între lucrători şi patroni, precursoarele viitoarelor încleştări ale luptei de clasă dintre proletariat şi burghezie. De fapt, faza de început a mişcării muncitoreşti se remarcă prin acţiuni timide şi simple, prin răzvrătiri şi proteste izolate, iar apoi prin rezistenţe spontane împotriva opresiunii, toate la un loc reprezentînd premisele mişcărilor greviste de mai tîrziu.

Un moment crucial în procesul trecerii de la feudalism la capitalism îl constituie revoluţia burghezo-democratică din 1848. Ea a declanşat o serie de adînci transformări social-politice. Lucrătorii bihoreni participă activ şi la acest eveniment important.

Dezvoltarea economică din perioada regimului absolutist va sta la baza apariţiei şi dezvoltării proletariatului ca clasă şi apoi a mişcării muncitoreşti şi socialiste propriu-zise. Acum, Oradea devine un adevărat centru industrial, cu un număr apreciabil de muncitori. Proletariatul, în plină formare, începe să se manifeste şi în Bihor, prin acţiuni spontane împotriva patronilor, căutînd calea adecvată pentru apărarea comună a intereselor lui.

Prin elaborarea socialismului ştiinţific de către K. Marx şi Fr. Engels, mişcarea proletară internaţională a dobîndit o călăuză preţioasă în lupta ei. Influenţa acestor noi idei ajunge repede în Bihor. Astfel, la Oradea, în 1850 sînt căutate de autorităţi manifeste, cărţi şi broşuri trimise din Hamburg, care „propagau periculoase idei comuniste."[7]

Aceasta era şi urmarea faptului că, începînd cu deceniul al şaselea al secolului al XIX-lea proletariatul orădean încearcă să se afirme mai

---

[5] Arhivele Statului Oradea (în continuare Arh. St. Or.), *fond Primăria municipiului Oradea*, Biroul Poliţiei, Inv. 142, dosar 55, f. 6—9: Importanţa şi activitatea acestei organizaţii este tratată în lucrarea: I. Fleisz, *Cîteva consideraţii asupra asociaţiei profesionale de ajutor reciproc a calfelor de brutari din Oradea (1810—1892)*, în *Crisia*, 1982, p. 261—269.

[6] *Ibidem.*

[7] Arh. St. Or., *fond Primăria municipiului Oradea*, Inv. 141, dosar 211, f. 62.

https://biblioteca-digitala.ro

categoric. Este perioada cînd calfele de fierari și rotari din Oradea — continuînd tradițiile de organizare ale brutarilor orădeni — înființează o asociație de ajutor reciproc intitulată „Asociația tinerilor fierari și rotari din județul Bihor."[8] Nici activitatea acestei organizații, creată probabil în 1851[9], nu depășea cadrul strîmt al întrajutorării, neavînd un caracter de clasă.

Datorită transformărilor social-economice, în deceniul următor numărul conflictelor de muncă crește, se desfășoară primele acțiuni greviste, ca cea din 1863, cînd este semnalată la Oradea o grevă care a dus la ciocniri deschise cu autoritățile.[10]

După 1867, datorită unor factori care au facilitat înaintarea capitalismului, ritmul dezvoltării economiei crește în toată Transilvania, anii 1867—1873 remarcîndu-se printr-un avînt al ciclului capitalist.

În acest avînt a fost cuprins și Bihorul, unde capitalismul cucerește noi poziții în toate domeniile economiei. Pentru masele producătoare însă, indiferent de naționalitate, încheierea pactului dualist din 1867 a însemnat accentuarea asupririi sociale.

Condițiile grele de viață și de muncă stimulează proletariatul să devină mai activ, ridicînd mișcarea pe o treaptă superioară. Acest fapt se manifestă în primul rînd prin crearea la Oradea a unor noi asociații de întrajutorare și de apărare a intereselor materiale ale muncitorilor. Menționăm: „Asociația de ajutor comercial din Oradea", care datează din 1864, „Asociația lăcătușilor și a trăgacilor", care s-a format pe la 1867 din „Asociația trăgacilor din Oradea" înființată încă în 1835[11] și din „Asociația lăcătușilor", activînd ca o organizație cu caracter profesional — sportiv, fiind predecesoarea unor asemenea grupări din veacul următor.

Impulsionată de o serie de factori, mișcarea muncitorească din toată Transilvania evoluează prin înființarea la 1868 a „Asociației generale a muncitorilor din Timișoara", organizație politică a clasei muncitoare în contact direct cu Internaționala I-a. Preluînd exemplul bănățenilor, muncitorimea din Oradea înființează și ea o „Asociație generală" cu un program care fixa și o serie de revendicări politice.[12]

Constatăm deci apariția primelor organizații politice muncitorești, care își bazează activitatea pe unirea forțelor împotriva exploatatorilor iar pe plan ideologic pe ideile socialiste. Totuși, ca urmare a insuficientei maturizări politice, majoritatea organizațiilor muncitorești continuă

---

[8] Arh. St. Or., *fond Primăria municipiului Oradea*, Consiliul Orășenesc, Inv. 142, dosar 230, f. 35.

[9] *Ibidem.*

[10] D. Hurezeanu, *Începuturile mișcării muncitorești în România. 1848—1878*, în *Revista de istorie*, 1979, nr. 7, p. 1263.

[11] Arh. St. Or., *fond Primăria municipiului Oradea*, Inv. 141, dosar 143, f. 1—2.

[12] V. Petrișor, *Noi contribuții la crearea și semnificația primelor organizații profesionale muncitorești din România.* (1846—1872), în *Anale de istorie*, 1973, nr. 6, p. 55, nota 1.

https://biblioteca-digitala.ro

să se mențină în limitele activității de întrajutorare și de autoeducare. Astfel, în 1869 este creat „Cercul calfelor de meseriași din Oradea“[13], iar în 1870 își începe activitatea filiala orădeană a „Casei generale muncitorești de invaliditate și de boală“, înființată în acel an cu scopul asigurării existenței muncitorilor în cazul unor eventuale accidentări sau boli[14]. Se conturează și transformarea treptată a asociațiilor de asistență mutuală în asociații profesionale, fenomen început încă în interiorul filialelor asociațiilor generale ale muncitorilor. Acum, la Oradea iau ființă: „Asociația de ajutor reciproc și de autoeducare a calfelor de croitori“ și „Asociația de ajutoare și autoeducare a muncitorilor tipografi“[15], ce aveau ca scop stringerea relațiilor dintre muncitori, ajutorarea, îndrumarea și ocrotirea membrilor, răspîndirea cunoștințelor profesionale ș.a.m.d. Ele aveau un rol deosebit în ridicarea nivelului de conștiință a muncitorilor și au contribuit la scoaterea în evidență a adevăratelor raporturi dintre exploatați și exploatatori.

Această ascensiune organizatorică și ideală a fost frînată de înfrîngerea Comunei din Paris, care a adus după sine intețirea reacțiunii, autoritățile centrale și locale din statele Europei încercînd împiedicarea dezvoltării mișcării muncitorești. Cu toată prigoana pornită după 1871, tendințele de organizare persistă și în rîndurile muncitorilor din Bihor, al căror număr este în continuă creștere.

Procesul de organizare este impulsionat de legea nr. VIII din 1872, care a desființat sistemul breslelor, dar a permis crearea în locul lor a unor asociații ale meseriașilor. Formarea acestora însemna o nouă dovadă a dezvoltării capitaliste, chiar dacă în sînul lor se mențineau multe rămășițe ale vechiului sistem al breslelor. Pe baza legii menționate, începînd cu luna mai 1872 se stabilesc statutele mai multor asociații ale meseriașilor, care sînt trimise spre aprobare la forurile superioare competente. Deși autoritățile căutau să îngreuneze organizarea lucrătorilor, refuzînd aprobarea statutelor, cerînd de mai multe ori rectificări și modificări în textul acestora, începînd din 1872 la Oradea s-au creat totuși următoarele asociații profesionale: „Prima Asociație generală a meseriașilor din Oradea“, „Asociația meseriașilor dogari“, „Asociația meseriașilor măcelari“, „Asociația meseriașilor olari“, „Asociația meseriașilor croitori și blănari“, „Asociația meseriașilor pălărieri“, „Asociația meseriașilor în metale“, „Asociația meseriașilor tîmplari“, „Asociația unită a fierarilor și rotarilor“, „Asociația unită a frînghierilor și sitarilor“, „Asociația meseriașilor cizmari“, „Asociația meseriașilor tăbăcari“, „Asociația de ajutor și de asistență de boală a chelnerilor“, „Asociația meseriașilor curelari“.[16]

---

[13] Borovszki S., *Bihar vàrmegye és Nagyvàrad* (Comitatul Bihor și Oradea), Budapesta, 1901, p. 297.

[14] V. Petrișor, *op. cit.*, nota 2.

[15] *Ibidem*, p. 56.

[16] Arh. St. Or., *fond Primăria municipiului Oradea*, Inv. 141 dosar 360, actele 1—16; Vezi și P. Bona, *Contribuții la cunoașterea începuturilor mișcării muncitorești din Oradea (1864—1914)*, în *Lucrări Științifice*, Seria B, Istorie, Oradea, 1977.

https://biblioteca-digitala.ro

Aceste asociaţii nu aveau obiective diferite de cele anterior create, dar au un rol important în extinderea ideii de asociere şi în întărirea organizatorică a lucrătorilor. De reţinut este, că aproape pe lîngă fiecare asociaţie activa o comisie de împăciuire cu statut separat, avînd rostul de a soluţiona conflictele de muncă şi neînţelegerile dintre patroni şi angajaţi. Această realitate dovedeşte agravarea contradicţiilor dintre clasele opuse ale societăţii şi demonstrează că patronii au nevoie de un organ oficial pentru a putea împiedica lupta crescîndă a muncitorilor. Evident, lupta încă nu îmbracă forme violente, ci încearcă să se menţină între limitele legalităţii.

Perioada nu este lipsită nici de acţiunile proletariatului agricol, acesta înţelegînd că în noile condiţii create de pătrunderea treptată a capitalismului în agricultură este nevoie de ridicări masive pentru a micşora exploatarea.

Spre sfîrşitul secolului al XIX-lea, datorită exploatării crescînde, începe să se afirme tot mai mult tendinţa muncitorilor de a-şi crea organizaţii proprii, fără amestecul şi supravegherea patronilor. Angajată într-un proces de clarificare ideologică, muncitorimea tinde spre înfiinţarea unor partide proprii, care să dirijeze acţiunile întreprinse. Din păcate însă, declanşarea unor asemenea iniţiative întîmpina o rezistenţă dîrză din partea autorităţilor, astfel că „Partidul celor fără drept de vot", înfiinţat în 1878, la congresul căruia au fost prezenţi prin delegaţi şi muncitorii orădeni[17], a fost repede desfiinţat de autorităţi.

În mai 1880 are loc Congresul de constituire al „Partidului general muncitoresc", numit aşa deoarece autorităţile refuzaseră să aprobe titulatura de partid social-democrat.[18] Constituirea acestui partid demonstra maturizarea politică a proletariatului, transformarea lui într-o „clasă pentru sine".

De fapt, deceniul al VIII-lea a marcat nu numai extinderea organizaţiilor profesionale bazate pe principiul luptei de clasă, ci şi începuturile răspîndirii sistematice a ideilor socialiste, ce cîştigă teren, încercînd să înlăture ideile mic burgheze şi de altă coloratură care frînau încă conturarea unei conştiinţe cu adevărat proletare.

Începînd cu 1880 dezvoltarea capitalismului devine pregnantă în toate ramurile economice ale judeţului, aducînd după sine formarea proletariatului industrial modern de fabrică.

Fiind într-o interdependenţă dialectică cu dezvoltarea economiei, mişcarea muncitorească şi socialistă din Bihor înregistrează acum o etapă nouă, calitativ superioară. Caracteristicile esenţiale prin care ea se impune în perioada respectivă sînt: rapida evoluţie a organizaţiilor create anterior, continuarea maturizării ideologice, strîngerea legăturilor dintre conducătorii mişcării şi masele muncitoare, radicalizarea acţiunilor de

---

[17] A. Egyed, *Despre mişcarea muncitorească din Transilvania între 1880—1890*, în *Studii. Revistă de istorie*, 1957, nr. 4, p. 37.

[18] *Din istoria Transilvaniei*, vol. II., Ed. Acad., 1961, p. 220.

https://biblioteca-digitala.ro

luptă iniţiate etc. Prin aceste caracteristici, ca şi prin acţiunile întreprinse, mişcarea muncitorească bihoreană îşi va dobîndi o serioasă ţinută revoluţionară.

Încă în 1878 sînt semnalate o serie de conflicte de muncă între patroni şi salariaţi. Muncitorii acuză condiţiile de muncă neprielnice şi neplătirea la timp a muncii lor.[19] Perioada următoare reliefează ascuţirea şi mai adîncă a contradicţiilor dintre muncă şi capital. Acest *„bellum nihil habentium contra habentes"* devine tot mai mult unul dintre dimensiunile vieţii. De acum înainte, mişcarea proletară bihoreană urmează un drum ascendent, în pofida şi a unor momente de acalmie.

Se intensifică pătrunderea ideilor marxiste şi drept consecinţă apare mai acut necesitatea transformării asociaţiilor în grupări politice, acest proces important desfăşurîndu-se în condiţiile confruntării cu ideologia claselor dominante. De altfel, anii 1878—1880 marchează apropierea mişcării de ideile socialiste care însă cuprind numeroase idei oportuniste.

În ciuda condiţiilor generale grele, la Oradea au luat fiinţă organizaţii locale ale Partidului general muncitoresc, multe din asociaţiile existente recunoscînd programul acestui partid.[20] Pe lîngă consolidarea organizatorică a muncitorilor înregistrăm şi apariţia unor acţiuni mai energice împotriva capitaliştilor. Pentru majorarea salariilor muncitorii constructori din Oradea organizează o grevă în aprilie 1880.[21]

Anul 1881 se remarcă prin prezenţa delegaţiei muncitorilor din Oradea la Congresul al II-lea al P.G.M., ce demonstrează că organizaţiile orădene ţin o legătură strînsă cu acest partid. Tot atunci, s-a aprobat statutul „Asociaţiei de întrajutorare a muncitorilor tipografi din Oradea", ce permitea ca un important contingent al muncitorilor să poată desfăşura o activitate organizată, începînd lupta pentru ziua de muncă de 9 ore.[22] În aceşti ani muncitorimea bihoreană face paşi siguri spre consolidarea rîndurilor sale, asimilînd principalele idei socialiste, care pătrund mai larg în concepţiile maselor de muncitori. Într-adevăr, în octombrie 1882 prefectul oraşului Oradea raportează primarului că: „În oraş s-a răspîndit zvonul că în rîndul populaţiei s-au împărţit tipărituri comuniste", una fiind descoperită la un muncitor din Oradea. Întrucît, „această tipăritură atacă clasa avută şi poliţia, deci avea ca scop răsturnarea statului", a fost confiscată, urmînd ca cei în cauză să fie condamnaţi.[23]

În septembrie 1883, asistăm la o grevă de o amploare mai redusă a servitorilor, care cer dreptul la repaus duminical.[24] Nici anii următori nu sînt lipsiţi de iniţiative muncitoreşti, dar trebuie să specificăm că ac-

---

[19] Arh. St. Or., *Fond Primăria municipiului Oradea*, Inv. 142, dosar 7, f. 1—10.

[20] A. Deac, *Mişcarea muncitorească din Transilvania, 1890—1895*, Buc., Ed. Ştiinţifică, 1962, p. 40.

[21] *Nagyvárad* (Oradea-Mare), 1880, nr. 90, p. 3.

[22] *Nagyvárad*, 1881, nr. 202, p. 4.

[23] Arh. St. Or., *Fond Primăria municipiului Oradea*, Inv. 142, dosar 24, f. 1.

[24] *Nagyvárad*, 1883, nr. 205, p. 3.

https://biblioteca-digitala.ro

țiunile purtate au încă o intensitate redusă iar formele de luptă se restrîng de obicei la conflicte individuale, nemulțumiri, cereri etc.

Începînd cu mijlocul deceniului al IX-lea al veacului al XIX-lea muncitorimea din Oradea organizează numeroase adunări, discutînd condițiile lor grele de muncă și de viață, declanșînd mai multe greve. Apar și acțiuni unite ale muncitorimii, mișcările greviste altă dată spontane încep să fie dirijate de diferite organizații proletare și de elementele înaintate ale muncitorilor, înzestrați cu ideile teoriei marxiste. Grevele tot mai numeroase favorizau dezvoltarea conștiinței de clasă a muncitorimii, gradul de dezvoltare relativ ridicat a mișcării muncitorești din Bihor. Se pare că anul 1885 este acela în care culminează acțiunile proletariatului bihorean din această etapă. Inițiativele pornite cresc în combativitate, prevestind parcă marile bătălii ce vor urma pe la începutul secolului al XX-lea.

Dintre luptele purtate în 1885 amintim greva muncitorilor constructori de la calea ferată Oradea—Beiuș—Vașcău. Cei 30 de muncitori cer mărirea salariului, iar cînd conducerea nu acceptă, muncitorii părăsesc munca și cer ștergerea contractelor de muncă.[25] Și proletariatul agrar se ridică mai decis pentru îmbunătățirea situației sale, răzvrătirile ținîndu-se lanț și în lumea satelor. Un fapt negativ l-a constituit înființarea în iulie 1885 a „Corporației meseriașilor din Oradea", fiindcă aceasta frîna lupta proletariatului și apăra industria meșteșugărească împotriva industriei mari. În cadrul lor activau comisii de împăciuire care apărau mai tot timpul interesele capitaliștilor. Anul se termină cu greva de la tipografia „Athenaeum" din Oradea. Tipografii cer mărirea substanțială a salariului. După refuzul patronilor de a le satisface revendicările încetează munca și părăsesc tipografia.[26]

Anii imediat următori înseamnă o oarecare stagnare în cadrul mișcării datorată în primul rînd extinderii oportunismului. Din 1887 continuă însă mersul ascendent. Astfel, lucrătorii orădeni participă la Congresul al III-lea al P.G.M. din acel an și, conform indicațiilor primite acolo, organizează în octombrie o adunare muncitorească la care participanții cer dreptul de vot universal, unele legi privitoare la ocrotirea sănătății și extinderea instrucției publice.[27] Tot atunci se înființează „Asociația Muncitorilor din Oradea,"[28] care deja profilează trecerea de la fărîmițarea profesională a muncitorimii la asociații unitare pe plan local.

Aceste acțiuni, cît și răspîndirea unor ziare muncitorești și broșuri socialiste venite în parte din vechea Românie, au contribuit la ridicarea conștiinței de clasă a proletariatului. Totuși și în Bihor răspîndirea ideilor

[25] *Nagyvárad*, 1885, nr. 54, p. 3.

[26] *Nagyvárad*, 1885, nr. 287, p. 3.

[27] *Nagyvárad*, 1887, nr. 244, p. 1.

[28] V. A. Varga, *Primii pași ai mișcării muncitorești din județul Bihor*, în *Semicentenarul P.C.R.*, Oradea, 1971, p. 44.

https://biblioteca-digitala.ro

marxiste a avut de depăşit multe greutăţi, ca: măsurile represive ale autorităţilor, oportunismul generat de ideile lui Schultze-Delitzsch sau Lassalle etc. În pofida acestor greutăţi notăm progrese evidente. Se conturează accentuarea tendinţelor de creare a unor organisme politice cu un program bazat pe ideile cele mai înaintate ale marxismului.

În 1889 „chestiunea muncitorească" se afirmă şi mai intens. În acest an „Asociaţia de întrajutorare a tipografilor din Oradea", se desfiinţează şi se integrează în Asociaţia generală a tipografilor, ca o filială puternică activînd în judeţele Bihor şi Sălaj.[29]

Tendinţele de organizare ating un nivel înalt, acest fapt fiind reliefat de înfiinţarea „Asociaţiei de autoeducare a tinerilor lucrători din Marghita" — pare-se prima asociaţie muncitorească care ia fiinţă în afara reşedinţei judeţului — şi de scrisoarea de salut trimisă de muncitorii orădeni Congresului socialist internaţional de la Paris, cu următorul text: „Cîteva glasuri muncitoreşti îşi exprimă sentimentul solidarităţii strînse cu congresul şi lucrările sale şi nădăjduiesc că ele vor influenţa stimulator organizaţia proletariatului."[30] Prin aceasta, muncitorimea orădeană dorea să-şi exprime satisfacţia faţă de constituirea Internaţionalei a II-a şi solicita sprijin pentru îndeplinirea unei dorinţe mai vechi, aceea de a făuri un partid muncitoresc social-democrat. Deci, influenţa pozitivă a activităţii Internaţionalei a II-a se simţea şi în Bihor.

Anul 1890 marchează un adevărat salt calitativ în cadrul mişcării proletare din Bihor, care se transformă acum într-o puternică mişcare politică de masă prin întărirea legăturii dintre muncitori, prin permanenta ridicare a conştiinţei politice şi prin influenţa creării Partidului Social-Democrat.

În acest context, muncitorimea din Bihor, în frunte cu cea din Oradea, va întreprinde o serie de acţiuni curajoase pentru consolidarea rîndurilor sale şi pentru impunerea principalelor sale revendicări social-economice şi politice.

În concluzie, putem preciza că mişcarea muncitorească şi socialistă din Bihor se caracterizează printr-o evoluţie ascendentă îndelungată. Această mişcare se integrează organic în aceea din toată România, prezentînd însă şi o serie de note specifice, care îi conferă o ţinută cu unele particularităţi.

Prin vechimea şi realizările ei, ca şi prin amploarea acţiunilor desfăşurate, mişcarea muncitorească şi socialistă bihoreană din secolul al XIX-lea se impune ca una din cele mai importante şi mai puternice de pe tot teritoriul patriei noastre.

---

[29] *Nagyvárad*, 1889, nr. 12, p. 3.

[30] *Documente din istoria mişcării muncitoreşti din România 1879—1892*, Buc., Ed. P., 1973, p. 618

https://biblioteca-digitala.ro

NOUVELLES DONNÉES SUR L'APPARITION ET LE DÉVELOPPEMENT DU MOUVEMENT OUVRIER DE BIHOR (1800—1890)

(Résumé)

En partant des informations d'archives inédites et des données tirées de la presse du temps, l'auteur présente la naissance et l'évolution ascendente du mouvement ouvrier de Bihor, en mettant en relief ses principaux traits caracteristiques, traits qui lui confèrent une place importante dans le cadre du mouvement ouvrier de toute la Roumanie.

En étroite liaison avec le développement économique du pays, ce mouvement se distingue par quelques particularités: apparition dès 1810, de la première association ouvrière d'entraide, puissantes tendences d'organisation, actions prolétaires, propagation toujour plus large des idées socialistes, etc.

https://biblioteca-digitala.ro